

ŞAİR-İ AZAM'A MEKTUP'A DÂİR BİR İNCELEME

AN EXAMINATION ON ŞAİR-İ AZAM'A MEKTUP

Ulaş BİNGÖL*

Öz

Tanzimat Dönemi Türk edebiyatının öncü şahsiyetlerinden Abdülhak Hamit, birçok edebiyatçıyı etkilemiştir. Divan şiiri geleneğini hercümerç ettiğini bizzat kendisinin dile getirdiği Hamit, onu seven ve takip edenler tarafından Şair-i Azam olarak bilinir. Yaşadığı dönemde sanatı ile büyük bir yankı uyandıran Şair-i Azam, özel hayatıyla da dikkatleri üzerinde toplamıştır. 1922 yılında Viyana'da iken birden kendisini parasız bulan Hamit, sefaletini anlatan bir şiir kaleme alır. Süleyman Nazif'in Şair-i Azam'ı başlığını taşıyan bu şiir, gazetelerde yayımlandınca birçok edebiyatçı Hamit'in durumu ile ilgili yazı kaleme alır. Hayatı boyunca Hamit'e büyük bir saygı gösteren ve onun sanatına öykünen Faik Ali ise Şair-i Azam'a Mektup manzumesini kaleme alır. Bu manzum mektupta Faik Ali, Hamit'in her zaman ve her durumda büyük bir şair olduğunu anlatır. Devrin devlet adamlarının Şair-i Azam'ın düştüğü durumdan sorumlu olduklarını söyleyerek eleştirir. Şair-i Azam'a Mektup, Faik Ali'nin Hamit'e yönelik sevgisini dile getirdiği gibi Hamit'in bir dönem başından geçenleri yansıtır. Bu çalışmada henüz bütün yönleri ile incelenmemiş olan bu eseri konu, fikir, dil ve üslup çerçevesinde tahlil edilecektir.

Anahtar Kelimeler

Abdülhak Hamit, Faik Ali, Şair-i Azam'a Mektup.

Abstract

Abdülhak Hamit, who is a pioneer person of Tanzimat period literature, influences many men of letters. Hamit, who expresses himself that he collapses to Divan poetry tradition, is known Şair-i Azam by his followers. Şair-i Azam who has repercussions by his art, besides he attracted attention by his personal life when he lived. When he was Vienna in 1922, he suddenly was out of all, and he wrote a poetry about his poverty. When this poetry, which its title is Süleyman Nazif'in Şair-i Azam, was published in the newspapers, many men of letters wrote about his situation. Faik Ali, who respects and emulates him, wrote up Şair-i Azam'a Mektup poetry. In this verse letter, he expressed that Hamit is a great poet at any time and in any case. He criticized to statesmen of the period by remarking they were responsible for Hamit's situations. Şair-i Azam'a Mektup reflects to Hamit's one life period, besides it mentioned Faik Ali's loving about Hamit. This poetry, which it isn't investigated in all directions, is to analyzed in terms of subject, idea, language and style in this paper.

Keywords

Abdülhak Hamit, Faik Ali, Şair-i Azam'a Mektup.

*Dr., Siirt Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-mail: ulasedebiyat@gmail.com

Giriş

Gerek eserleri gerek özel hayatıyla yaşadığı devirde dikkatleri üzerine çeken Abdülhak Hamit Tarhan, Tanzimat'tan sonra gelişen Türk edebiyatının önde gelen şahsiyetlerinden biridir. Tanpınar, onun Namık Kemal neslinin son halkası olduğunu ve Şinasi ile başlayan yeniliğin onun eserinde ilk büyük merhaleyi kaydettiğini söyler (2003: 508). Rezaizade Mahmut Ekrem ile birlikte Edebiyat-ı Cedide mensuplarının en fazla beğendikleri ve takip ettikleri kişi Hamit'tir. Tanzimat Dönemi Türk edebiyatında kendisinden önce de birtakım yenilikler yapanlar olmuşsa da Hamit, yüzyıllardır alışlagelen şiir geleneğinin dışına çıkmaya teşebbüs ederek büyük bir ses getirmiştir. Bu yüzden hayatı boyunca bazı kesimlerce takdir edildiği gibi bazı kişiler tarafından hücumla uğramıştır.

Abdülhak Hamit Tarhan, en meşhur ve en fazla beğenilen eseri *Makber* yüzünden bile eleştirilmiş fakat sanatında yürüdüğü yenilik istikametinden bir an olsun sapmamıştır. Şinasi ve Namık Kemal ile başlayan şiirde yenileşme arzusu Hamit'te en üst seviyeye çıkar. Öte yandan başından geçenlerin sanatını birçok açıdan tayin etmesi, sanatında yaşamının akislerini artırmıştır. Bu bağlamda İnci Enginün'ün Şair-i Azam hakkındaki şu yorumu dikkate değerdir: "Uzun ömrü, cüretkâr teşebbüsleri ile çok uzun zaman kendisinden söz ettirmiş ve çevresini etkilemiştir. Hamit'in hem şekil hem de tema ve kullandığı kelimeler bakımından çağdaşlarını ne kadar etkilediği herhangi bir antolojiye bile bakmakla anlaşılır. Hamit'in eseri ile biyografisi arasında yakın bir ilişki vardır. Meslek ve aile hayatı, onun eserlerine geniş ölçüde yansımıştır" (2006: 499). Birçok şiirinde yaşamının izlerini görmek mümkündür. Söz gelimi *Makber*'i eşi Fatma Hanım'ın ölümü üzerine, *Nâkâfi* şiirini sanatına yönelik yapılan eleştirilere bir cevap olarak yazmıştır.

Hamit'in *Süleyman Nazif'in Şair-i Azam'ı* başlığı taşıyan ve *Mevki Viyana* ile başlayan şiiri de yaşadıklarının bir meyvesi olarak vücut bulmuştur¹. Asilzade bir ailede doğan, büyük devlet adamlarıyla yakın dostluklar kuran, yaşadığı devirde takdir edilen hatta çoğu zaman şımartılan Abdülhak Hamit'in hayatının en kötü zamanlarından biri 1922 senesidir. 1914'te Meclis-i Ayan üyeliğine seçilen Abdülhak Hamit'in bu görevi 4 Kasım 1922'de Meclis-i Ayan'ın kapanmasına kadar sürer. Daha genç yaşında bir monşer olan ve bunun bütün nimetlerini tadan şairin birden işsiz kalması, hem maddi açıdan hem manevi açıdan onda sarsıntı yaratır. Mütareke Dönemi'nde geldiği Viyana'da sefil bir hale sürüklenen Şair-i Azam, Lüsyen Hanım'dan da ayrılmıştır.

Şair-i Azam'ın Viyana'da yaşadığı sıkıntılar o dönemde yazdığı mektuplarına da yansımıştır. Samipaşazade Sezai'ye 5 Teşrin-i evvel 1922'de yazdığı mektupta açıkça sıkıntı çektiğini dile getirir:

Hüseyin'in aileciğiyle beraber biz de ahali-i memleket gibi üryan ve câyi, temaşâger-i fecayi bulunuyoruz.

Bezminde periler ola sâki

öyle mi? Burada harabe var ama peri yok. Benim perilerim hep yok oldular. Yalnız düşündükçe cinlerim başıma toplanıyor. Kızıyorum. Odamda cinler top oynamaya başlıyorlar (Tarhan, 1995: 726)

¹ İnci Enginün bu şiirin isminin *Dâhi-i Azam* olduğunu belirtir. Fakat Faik Ali'nin *Şair-i A'zama Mektup* adlı eserinde bu şiirin başlığı *Süleyman Nazif'in Şair-i Azam'ı* şeklindedir. Bk. İnci Enginün (2006), *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e*, İstanbul: Dergah Yayınları, s. 518., Faik Ali (1922). *Şâir-i A'zam'a Mektup*. İstanbul: Cihanbiraderler Matbaası, s. 3.

Yakın dostu Süleyman Nazif'e aynı tarihte gönderdiği mektupta ise açlık bile çektiğini anlatır:

Benim Viyana'daki halimi, mâ-fi'l-bâlimi sana şayan-ı gıpta diye gösteremem. Burada ben dünyanın en yalnız adamıyım. Patlıcan suratlı bir herifle ağaç kavununa benzer diğer bir herifin gece gündüz balkabağı peşinde koştuklarını seyredip duruyorum. Bereket versin ki bugünlerde Ubeydullah geldi de az çok imdadıma yetişti. Yoksa ben de sebzevattan olacaktım (Tarhan, 1995: 727).

Öte yandan Venedik'te Kont Soranzo'yla evli olan Lüsyen Hanım'ın hasretini çeken Hamit'in, eski karısına halini sezdirmemeye çalıştığını Lüsyen Hanım'ın o dönemde yazdığı mektuplardan anlaşılmaktadır:

Neden benimle birkaç gün geçirmek için Viyana'yı terk edemeyeceğinizi açıkça söylemiyorsunuz? Yemin ederim ki sizin imalı sözlerinizden hiçbir şey anlamıyorum. "Nasıl bir durumda olduğumu görseydin" diyorsunuz! Bu durumun ne olduğunu bana açıkça söyleyin. Bunu nasıl tahmin edebilirim? (Deadato, 2010: 59)

Şair-i Azam, Viyana'da Lüsyen Hanım'dan ayrı olmasının ıstırabına parasızlık da eklenince kendini iyice yalnız ve terk edilmiş hisseder. Bir zamanlar el üstünde tutulan, dünyanın her türlü nimetine kolayca ulaşan büyük şair, şimdi karnını doyurabilmekten uzaktır. Hayatının belli dönemlerinde para sıkıntısı çekmesine karşın ilk defa bu kadar kötü bir duruma düşer. İşte bu ruh hali içerisinde Süleyman Nazif'in Şair-i Azam'ı şiirini yazar. Şiir 25 Aralık 1922'de *Tanın* gazetesinde yayınlanır. Bu şiirde Hamit, eskimiş kıyafetini, parasızlığını ve yalnızlığını dile getirir. Sefillliğini görenlerin, onun kim olduğunu sorduklarını anlatır. Şiirin sonunda;

Bazen de müheyya-ı tasadduk duruyorlar

Züll fakrına bir zam

Ancak biri vardır, ona der: Şâ'ir-i A'zam.² der.

Onu seven birçok edebiyatçının dikkatini çeken bu şiir hakkında birçok şey söylenir. Ömrü boyunca Hamit'i takip eden ve bunu açıkça beyan eden, yaşadığı devirde şiiri Hamit'in şiirine benzetilen Faik Ali, büyük şairin düştüğü duruma en çok üzülenlerdendir. 1923'te neşrettiği *Şair-i Azam* adlı manzum mektubu Türk edebiyatında bir şair hakkında kaleme alınan en etkileyici eserlerden biridir. Bugüne kadar bütünüyle Latin harflerine çevrilmeyen bu eser şöyledir:

ŞÂİR-İ A'ZAM

Üstâd-ı celîlim,

Gurbette bugün hâlini tasvîr ile tavsîf,

Yahut, o büyük nefsinin, yok, tâli-yi tezyîf

Kastıyla yazılmış ve elemnâk ve müellem

Şî'rin, beni üstâd,

Sevk eyledi bir vadi'-i âlâm ve melâle,

Bir lahza da vâdi'-i delâle.

Bir hutbe bu, bir hutbe-yi irşâd,

² Her daim Hamit'i öven ve ona büyük bir saygı duyan Süleyman Nazif, bu şiirin kaleme alınmasından önce gönderdiği bir mektupta Şair-i Azam'ı över: "Endülüs'teki macera-yı İslâmı hiçbir şahıs senin kadar samimi bir belâgat ve kudretle terennüm ve tenebbüt edememiştir" (1922: 52). Hamit'in söz konusu şiirde Süleyman Nazif'e atıfta bulunmasının en büyük nedeni Süleyman Nazif'in onu hep Şair-i Azam olarak görmesidir, denilebilir.

Bir seyl-i ikâz... evet ammâ, olacak mı?
 Bir kavme ki çok kere havâs ile 'avâmı
 Tefrîk edemez hâdimi kim, *hâdimi* kimdir?
 Heyhât!
 Şâ'ir,
 Kâriler, eminim, diyecek: "Hep bu şikâyât
 Bir nebze hakikatse de bir parça latîfe"
 Yok, hepsi hakikat... hadi bir parça, hülâsa
 Bir parça da olsa,
 Bundan, bu kadardan bile en başta halîfe,
 Pek şanlı reisiyle bütün meclis-i millî
 Müstağrik-i âlâm ve hicâb olmalı... elbet
 En en büyük evlâd-ı perişân-ı zarûret!
 Bir millete icâb-ı hicâb eyleyecek şey.
 Gerçek ne tecellî!
 Yer göklere sorsun ki bu tâli' ne köpek şey?
Târikleri, Makberleri, Fintenleri, hâlâ
 Her gün yeni bir şâheser-i ibda',
 Bâlâdan nihân sesleri sâfillere ismâ'
 Bir hâk-ı cehâlette olup meş'al-i kudret
Dante ile, Şekspir ile, Hugo ile
 Bi'lcümle e'âzîmle rekâbet
 Bunlar ne 'abes şey, ne muzır şey... ne ki lâzım
 Sâmân ve refâhın yolu bir râh-ı dîgerdir.
 Sor, gösteriyorsun sana bir *Nâzır-ı Nâzımum;*
 Zîrâ senelerdir
 İdrâk-ı *Reşidi* ile o bulmuş bunu, belli.
 Sorsan der o: "Çıkmaz bu dikenli
 Yollar bizim illerde gülistân-ı refâha,
 Çıkmaz, ve gider fakr u zarûret denilen bir
 Girdâb-ı siyâha,
 Ednâ-yı mekâbir.
 Bir kavmin âb-ı ni'met-i 'irfânı imişsin,
 Yok Şâ'ir-i A'zam, daha bilmem ne... fakat bak
 Her gün yarı toksun yarı aç... vahdet-i enîsin
 Gün görmez, ateşsiz ve rutûbetli ve çıplak
 Bir hücrenin ey mu'tekif, pîr ü fakîri,
 Ey bir sürü evhâm ü ebâtîlik esîri,
 Dâhî geçinirsin, fakat azıcık
 'Aklın bile yoktur;
 Vicdân denilen dâire-i fâsideden çık,
 Reftârını etvârıma, mişvârıma uydur,
 Kâşâne-yi sâmâne varır dâhil olursun
 İllâ, o bataktan çıkamazsın boğulursun.
 Nâmûs ve fazîlet gibi elfâz u me'ânî
 İnsana olur bâ'is-i idbâr u tedennî."
 Pek doğru!... Evet sen de çıkıp âlet olaydın
 Her devirde bin şer ü fesâda,
 Yâ, sen de bütün nef'-ı hususunu bulaydın

Sâ'i olarak hep zarar âm-ı 'ibâda,
 Etrâfını sarmazdı o ahvâl-i mesâ'ib.
 Kavminle muhâsım, ve muhârib
 Bir devlete hizmetle ma'âş, ücret alaydın,
 Mestûre yâ mekşûfe ne buldunsa çalaydın
 Bir lahza düşer miydin o gıyâb-ı kesâda?
 Mebde'le me'âd işte bu toprakken esâsen,
 Bir mi'de iken hâkim-i 'uzviyyet, evet sen
 Yıllarca dolaştın bütün etbâk-ı ziyâda,
 Elvân ile, envâr ile, eş'âr ile sermest;
 Aslın, sanarak nûr u ziyâdır, mütemâdî
 Bedbaht, aradın nûr ile imkân-ı teğaddî.
 En sonra tehî mi'de, tehî ceb ve tehî dest
 Haşyetle o mest-i ilahîden uyandın.
 Sen zührelerin nârına yandın.
 Müthişse sükûtun,
 Hûn-ciğer olmuşsa bugün cür'a ve kuvvetin
 Hep kendi cezâ-ı 'amelindir:
 Oldun neye eflâk-ı semavide tâ'ir?
 İçtik neye ser-çeşme-yi ilhâm-ı Hüdâ'da?
 Fânilere, hâkîlere envâr-ı bekâdan
 Bir lema' çalıp bahş ve hediye,
 Bir cürm idi, şâyeste cezâ-yı ebediyye.
 Yıllarca o nîreng dehâyı
 Sattın ne kazandın;
 Yıllarca hep âheng-i semâyı
 Şi'rinde yaşattın ne kazandın?
 Onlarca müreccah yola sen de
 Bir gitmiş olaydın hele gör, bak ne olurdu!..
 Sâmân-ı cihân havl-i çerâğ-ı hevesinde
 Pervâne olurdu;
 Her bankaya koynunda birer nâme taşırdın;
 Her gün heves-i zatına tâbî,
 Her mevsimin icâb-ı huzûzâtına tâbî,
 Mes'ûd ve müreffeh dolaşırdın;
 Yaz geldi mi Norveç'te, Suisse'de
 Kış geldi mi Paris'te ya Nice'te
 İrâden olur, Şişli'de kâşânen olurdu
 Meyhâne kapanmış, ya yıkılmış ne be'is var!
 Meyhânen olurdu
 Her beldede müstağrak-ı envâr
 En muhteşem, en süslü oteller.
 Tâlâr tarabzâr huy u hevesinde
 Her bûyda ve her renk ile sende
 Nâdide güzeller ve güzeller ve güzeller
 Hep hâdme-yi hâlet mestânen olurdu.
 Her bâdeyi bir bûse-yi enfesle içerdin,
 Mest-i emel, agûştan agûşa geçerdin.

Saçlar dağılıp oldu mu hem-hâlet-i fikret
 Efkâr dalıp kaldı mı hasret
 Masnû'-ı yed-i kudret olan fildişi eller
 Şânın olurdu;
 Bâlîn-i serin her gece bir sîne-i dilber,
 Dilbere bâlîn de senin sînen olurdu.
 Hep fırka ve hep entirikayla
 Meşgûl olarak ayırmalıdır maksada her bâr...
 Efkâr-ı 'umûmiyeye fazla
 İsnâd-ı ehemmiyet edenler yanılırlar...
 Meşrû',
 Memnû',
 Boştur ve abestir... ve o hükkâm ve mahâkim
 Eğlenceli şeyler...?
 Kânûn-ı cezâ kaçkını bir kâtil ve zâlim
 Bir gün gülerek millete hükmetmedi mi?
 Mahkûm-ı mükerrer,
 Hâ'in ve tabî'ine de hâ'if, yine şimdi
 Saptıysa da vâdî-yi firâra
 Kim der ki o gelmez yine birgün ser-kâra?
 Er geç yine bir 'afv-ı umumî, yine 'avdet,
 Bir gün yine ihrâz-ı nezâret,
 Bir gün yine devletlü efendime
 Mahkûm-ı mahâkim yine hâkim, yine hâkim.
 Ciddi yâ letaîf, yâ hezel... neyse bu sözler
 Kâfi... ve hakikat bu ki kendin
 Kûh-sâr-ı müselsel gibi âsâr-ı bülendin
 Hep millete şân olduğu nisbette de yekser
 Hâlik bize kâhir
 Bir şeyn ve hicâb-ı ebedîdir.
 Rûhun gibi cismin de senin bilmeyecekti
 Şencûhunu, hiçbir maraz u derd-i fenâyı,
 Rûhun gibi cismin de içip gelse gerekti.
 Âb-ı bekâyı.
 Fakrında fakat servet-i rûhiyyene bürhân;
 Reşk u hased eyler sana Kârûn gibi şâhân.
 En zengini sensin bu cihânın
 Sultân-ı semâ pâyesinin mülk-i dehânın.
 Mâddî o zarûrette kemâlâtına munzamm
 Bir başka meziyyet;
 Peygamber-i a'zam gibi, ey şâir-i a'zam,
 Fakrın sana bir fahr
 Lakin bize bir kahr
 Bir kahr u eziyet.
 Fakrından öbür def'a şikâyât-ı ezâda
 Mahbûb-ı Hüdâ eserine 'arz-ı tebaiyyet;
 Ta'zîb-i zarûretten o mahbûb-ı Hüdâ'da
 Bir def'a çıkarmıştı bir âvâz-ı şikâyyet
 Ey sen ki bugün sürûr u fahr-ı üdebâsın

Olsa da heyhât
 Fersûde, sinîn-dîde-yi libâsın
 Takbîl edilir bâ-leb-i ta'zîm ü mübâhât.
 Sen hangi kıyafette, ne mevkîde bulunsan
 Sultânsın evet, hem de nasıl sahib-i şevket;
 Yoktur seni bir lahza bugün saltanatından
 Hal' eyleyecek kuvvet ve kudret.
 Sensin, evet ey şâ'ir dâhi,
 Sultân-ı hakîki ve şehnşâh-ı âlihî.

Büyükada 26 Kanûn-ı evvel 1922 Faik Ali

Henüz bütün yönleriyle ele alınmamış olan bu manzum mektubun tahlil edilmesi, Faik Ali'nin sanatı hakkındaki ciddi bir eksikliği gidereceği gibi edebiyatımızda önemli bir yer teşkil eden Şair-i Azam'ın bir dönemde yaşadıklarına da ışık tutacaktır. Konu, fikir, dil ve üslup çerçevesinde söz konusu metin ele alınıp incelenecektir.

1.Konu

En genel anlamıyla konu (mevzu), ele alınan düşünce, duygu, olay veya durumdur. Edebî metinler bir konuyu işleyerek vücuda gelir. Edebiyatçı dış dünyada bulunan her şeyi anlat[a]maz çünkü sanat denilen olgu aynı zamanda bir sınırlamadır. Gerçek veya hayali her konu bütün yönleriyle sanatta işlenemez. Sınırları olan sanat faaliyetinde ancak seçilen konular birtakım kalıplara büründürülerek ele alınabilir.

Edebiyatçı, eserde anlattığı düşüncelerini, duygularını bir konuya bağlı olarak dile getirir. Bu bağlamda konu edebî eserin merkezinde yer alır. Pospelov'a göre konu bilginin temelidir, başka bir deyişle, bilginin nesnesidir. (...) Edebiyat eserinde bilginin asal nesnesi, toplumsal bir varlık niteliğindeki insan yaşamının karakteristik özellikleridir (2005: 106). Edebiyatçının yorumu konuya yönelik olduğundan bir edebî eserin konusu üzerinde durmanın önemli olduğu söylenebilir.

Edebiyatta işlenen konudan ziyade onun işleniş şeklinin önemli olduğu geçmişten beri ifade edilmiştir. Edebiyatçının sanatçı kimliğinin üslubundan ve konuyu sunma tarzından kaynaklandığı düşüncesi genel bir yargıya dönüşmüştür. Buna rağmen bir edebiyatçının yaptığı yorumlar ve fikrinin sağlıklı incelenmesinde konuyu seçip işleme gayesinin de bilinmesi elzemdir. Çünkü hiçbir edebiyat eserinde işlenen konu tesadüfen seçilmemiştir.

Faik Ali'nin *Şair-i Azam'a Mektup* manzumesinin konusu, Abdülhak Hamit Tarhan'ın 1922 senesinde Viyana'da düştüğü durumdur. Yukarıda anlatıldığı üzere Hamit, Meclis-i Ayan'ın kapatılması nedeniyle işsiz kalmış ve maddi sıkıntı içerisinde sürüklenmiştir. Bunun üzerine bir de Lüsyen Hanım'dan uzak olmasının eklenmesi, ıstırabını daha da derinleştirmiştir. Düştüğü hali, *Süleyman Naif'in Şair-i Azam'ı* adlı bir şiirle anlatan Hamit, kendisini takip ve takdir eden birçok kişiyi derinden üzmüştür. Süleyman Nazif, Faruk Nafiz, İsmail Habib, Aka Gündüz, Falih Rıfkı, Faik Ali bu kişilerden sadece bazılarıdır. Faruk Nafiz, Süleyman Nazif'e gönderdiği bir mektupta, "Hamid Bey'in manzume-i meşhuru (*Süleyman Naif'in Şair-i Azam'ı*) burada bir sınıf üzerine derin in'ikaslar hâsıl etti" sözlerini sarf eder.³ *Unutulan Dahi* başlığı ile bir yazı kaleme alan İsmail Habib, Şair-i Azam'ın Viyana'da unutulmasını üzümlere anlatır:

³ Bk. Zeynep Kerman (1984), "Faruk Nafiz Çamlıbel'in Süleyman Nazif'e Yazdığı Mektuplar", *Türk Kültürü Dergisi*, S. 254, s. 256-369.

Habsburgların eski bahçesinden gelen bir şiirle Millet Meclisinden başlayarak Hamit'ten bir nur alan herkesin unutulmuş dâhiye müteessir oluşu bile benim için unutulmuşundaki merarete bir teselli değildi. Biz onu o şiirden evvel tahattur etmeli, daha doğrusu biz onu böyle bir şiir yazmaya mecbur bırakmamalı idik. Ona şimdi ne yapmalıyız, bilmiyorum. Yalnız şunu biliyorum ki, herkese ve hepimize düşen borç, ona bir daha *Şair-i Azam* şiiri yazdırtmamaktır.⁴

Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde Aka Gündüz de benzer duygularla *Şair-i Azam* hakkında bir yazı kaleme alır. Basında hakkında çıkanlara bigâne kalamayan Halife Abdülmecit Efendi, Hamit'i başkıtabelliğe getirmek istese de bu gerçekleşemez. Beşir Ayvazoğlu'nun aktardığına göre *Şair-i Azam*'ın düştüğü kötü duruma kayıtsız kalmayan TBMM "hidemat-ı vataniye" faslıyla onu maaşa bağlar (2007: 69).

Daha *Servet-i Fünûn*'da çıkan ilk şiirlerinde üslubu Hamit'e benzetilen, birçok şiirinde Hamit'ten alıntı yapan, *Fani Teselliler'in Mukaddimesi*'ni *Makber Mukaddimesi*'nin tesirinde kalarak kaleme alan Faik Ali, Abdülhak Hamit'in Viyana'da düştüğü duruma en fazla üzülen kişilerin başında gelir. Nitekim *Şair-i Azam'a Mektup* manzumesi bu üzüntünün bir ürünü olarak meydana gelmiştir. Hamit'i ömrü boyunca takip eden, onun üslubunu yakalamaya çalışan Faik Ali'nin birçok şiirinde Hamit'in izine rastlanır. *Selam-ı Aşınayı, Sevdâ-yı Münevver, Bir An-ı Ye's* gibi şiirlerini doğrudan Hamit'in mısraları ile başlatan Faik Ali, yaşadığı dönemde İkinci Hamit olarak anılmıştır. Onun İkinci Hamit olduğunu söyleyen Tevfik Fikret, "Faik Ali Bey'in 'Makber Mü'ellif-i Muhteremine' ithaf-namesiyle Servet-i Fünûn'un son nüshasında intişar eden bu şi'r-i güzîdesi de ispat ediyor ki bizde henüz şiir devri bitmemiş ve bitmeyecektir", der (2000; 219). *Şair-i Azam* da Faik Ali'yi övmüştür ve kendisini takip etmesinden büyük bir mutluluk duymuştur.⁵ Faik Ali'nin söz konusu şiirini vücuda getirirken *Şair-i Azam*'ı konu almasının en büyük nedeni, kendisini *Şair-i Azam*'ın takipçisi olarak görmesidir, denilebilir. Nitekim şiirlerinde Hamit'in tesirlerini gözlemlemek mümkün olduğu gibi Faik Ali hakkında yapılan birçok değerlendirmede onun *Şair-i Azam*'ın etkisinde kaldığı belirtilmiştir.

Bir edebî eser teşekkül etmeden evvel edebiyatçının zihninde bir tasarım olarak belirir. Edebiyatçının tasarımları ise yaşadıklarına, arzularına, sevdiklerine, takıntlarına, korkularına bağlı olarak biçimlenir. Faik Ali'nin imgelem dünyasında *Şair-i Azam*'ın sanatının ciddi anlamda bir yer ettiği aşikârdır. Bu bağlamda Hamit gibi şiir yazmayı bir fikrisabit haline getiren Faik Ali'nin, *Şair-i Azam*'ın Viyana'da 1922 senesinde düştüğü duruma bigâne kalması düşünülemez. Nitekim *Şair-i Azam'a Mektup* manzumesinde dile getirilenlerden Faik Ali'nin *Şair-i Azam*'a büyük bir hayranlık duyduğu sezilenir.

Şair-i Azam'a Mektup'ta, konu Hamit'in büyük ve değerli bir şair olmasıdır. Şiirde dile getirilen bütün fikirler ve hisler bu konuyu ifade etmeye yardımcı olma işlevi görür. Ayrıca şiirde üç karakter üzerinden düşünceler somutlaştırılmaya çalışılır: Faik Ali, Abdülhak Hamit, devlet adamları. Faik Ali, Hamit'in Viyana'da düştüğü durumu anlatan şiirden üzüntü duyduğunu dile getirerek kendisini konu eder:

Üstâd-ı celîlim,
Gurbette bugün hâlini tasvîr ile tavsîf,
Yahut, o büyük nefsinî, yok, tâli-yi tezyîf
Kastıyla yazılmış ve elem-nâk ve müellem

⁴ Bk. İsmail Habip (Sevük), "Unutulan Dahi", *Yeni Gün*, 3 Ocak 1923.

⁵ Hamit, bir mektubunda Faik Ali hakkında şu yorumu yapar: "Ufk-ı edebiyatı tezyin eden sitârelerden biri de Fâik Ali'dir ki gittikçe müteâli görünüyor. Kendisinde Hâmid'i taklit etmek kusuru olabilir. Ben onun bu kusuruyla iftihar ederim. O Hâmid'i taklid değil, ikmal ve teyid ediyor" bk. İnci Enginün (1995), *Abdülhak Hâmid'in Mektupları 2.*, İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 662.

*Şi'rin, beni üstâd,
Sevk eyledi bir vadi'i âlâm ve melâle,
Bir lahza da vâdi-i delâle* (Faik Ali, 1922: 5).

Hamit'i üstat olarak belleyen Faik Ali, *Süleyman Nazif'in Şair-i Azam'ı* şiirini elem verici bulur. Canını sıkan bu şiir aynı zamanda şairi bir parça hoş bir ruh haline sevk eder. Şiir boyunca Şair-i Azam'a seslenen Faik Ali, teskin edici pozisyonda yer alır. Şiirin diğer karakteri olan Şair-i Azam ise teskin edilen konumundadır. Şair, Hamit'in bugüne kadar yazdığı eserleriyle birçok kişiye ilham verdiği; Victor Hugo ve Shakespeare gibi büyük bir edip olduğunu dile getirir. Hamit'in büyüklüğünü çoğu zaman genelleyici ifadelerle başvurarak anlatmaya çalışır. Manzumedeki ana fikir Hamit'in *hangi mevkide ve kıyafette* olursa Şair-i Azam olduğudur. Bu ana fikir etrafında konuyu ele alan şair, *fakirlik benim iftihârımdır* hadisini örnek vererek Hamit'in asla acınacak bir durumda olmadığını anlatır. Buna benzer olarak şiirde bahsedilen her mevzu Şair-i Azam'ın büyüklüğünü göstermeye yöneliktir.

Şiirin diğer karakteri olan devlet adamlarını Faik Ali ironik bir dil ile eleştirir. Bu devlet adamlarının başında şiirde göndermede bulunan Ahmet Reşit (Rey) gelir. Devlet adamlarının basiretsizce davranmaları, rüşvet yemeleri, büyük bir şairin düştüğü kötü duruma karşı kayıtsız kalmaları şair tarafından eleştirilir:

*Bir devlete hizmetle ma'âş, ücret alaydın,
Mestûre yâ mekşûfe ne buldunsa çalaydın
Bir lahza düşer miydin o gıyâb-ı kesâda?* (Faik Ali 1922: 8)

Şair, bu mısralarda dile getirdikleri ile ilgi şu dipnotu verir: "Merkûm Reşid bu sayılan efâlin hepsini mükerreren irtikâb etmişti." Şair-i Azam'ın düştüğü sefaletin sorumlusunun, Mütareke Dönemi'nde İstanbul hükümetinin dâhiliye nazırlığını yapan Ahmet Reşit ve onun gibi devlet adamlarının olduğunu söyleyen Faik Ali, aynı devlet adamlarının Şair-i Azam'ı unuttuğundan söz eder. Şair, Ahmet Reşit ismini şiirde zikretmesine rağmen Hamit'in düştüğü durumdan Ahmet Reşit'in sorumlu olduğu söylenemez. Esasında Faik Ali'nin bu devlet adamının ismini zikretmesi kendisinin onunla yaşadığı sorunlara dayanır. Selahattin Çiftçi'nin aktardığına göre Faik Ali son resmi görevi olan Dâhiliye Nezareti Müsteşarlığı'ndan Ahmet Reşit ile arasının açılmasından dolayı ayrılır (2015: 70). Memuriyetten ayrıldıktan sonra ciddi anlamda maddi sıkıntı çeken Faik Ali'nin, söz konusu manzumede Ahmet Reşit'e göndermelerde bulunması şairin içinde bulunduğu ruh haliyle açıklanabilir. Hamit hem hatıralarında hem mektuplarında Ahmet Reşit ile problem yaşadığına dair bir ifade geçmemektedir.

Faik Ali'nin hedefinde TBMM ve onun atadığı halife Abdülmecit Efendi de vardır. Abdülhak Hamit'in Viyana'da düştüğü durum haber yapılırken eski dostu Abdülmecit Efendi onu halife başkitabetliğe getirmek ister fakat bu gerçekleşmez. Şair, bu hadiseye oldukça kızar ve TBMM'nin sorumsuzluğu nedeniyle utanması gerektiğini anlatır:

*Bundan, bu kadardan bile en başta halife,
Pek şanlı reisiyle bütün meclis-i millî
Müstağrik-i âlâm ve hicâb olmalı... elbet* (Faik Ali 1922: 6)

Şair ironik bir dile devlet adamlarının yaptığı yolsuzlukları, haksızlıkları ifade eder ve Hamit'in sözü edilen adamlar gibi davransaydı Viyana'da parasızlık çekemeyeceğinden bahseder. Bütün bu haksızlıklara ve düştüğü elem verici hale rağmen Hamit'in yazdığı eserleriyle şairlerin sultanı olduğu konusunu ele alan Faik Ali, kişisel düşüncelerini açık bir şekilde dile getirir.

2. Fikir

Her edebî eser bir fikirden oluşur veya beslenir. Rezaizade Mahmut Ekrem, *Ta'lim-i Edebiyyât'ta*, "Her bir eser-i edebînin ruhu efkârdır. Esâlibin ise eşkâl-i hâriciyyeden ibâret kalır" der (2016; 64). Eserde fikir genel bir hükme yönelik olduğu gibi kişisel bir görüşü de dile getirebilir. Eserdeki fikrin sunulma tarzı edebiyat eserinin türüne göre değişiklik gösterebilir. Kurmaca metinlerde kahramanların konuşmalarında veya anlatıcının yorumlarından yola çıkarak fikre ulaşılabilir. Şiirde ise şair, daha çok fikrini açık bir şekilde beyan eder.

Pospelov'un yorumuna göre "bir edebiyat eserinin fikri, onun içeriğini oluşturan tüm yanların, yani konu bütünü, sorunsal yanın ve gösterilen yaşama ilişkin düşünsel-heyecansal değerlemenin birliğidir" (2005: 124). Edebiyat eserinde işlenen konular edebiyatçıdan bağımsız olarak dış dünyada mevcuttur. Edebiyatçı seçtiği konuları işlerken ve bir kalıba göre biçimlendirirken ona düşüncelerinden bir şeyler katar. Wellek ve Varren'e göre "çoğu kere edebiyat bir felsefe formu, bir şekle sokulmuş 'fikirler' olarak görülür ve 'anafikirler' elde etmek için tahlil edilir. Araştırmacıların sanat eserlerini bu gibi genellemelerle özetlemesi ve onlardan ana fikirler çıkarması beklenir" (1993: 90). Her edebî eserde yazarın doğrudan veya dolaylı yoldan ifade etmek istediği bir düşünce mevcuttur. Edebiyat sanatının formuna uydurmak kaydıyla her türden fikir, bir edebî eserde işlenebilir. Sağlıklı bir metin tahlilinin edebî metnin dokusuna sinmiş olan fikre veya fikirlere odaklanması beklenir.

Faik Ali, Şair-i Azam'ın yaşamının bir döneminde yaşadığı zorluğu kendine göre yorumlayarak edebî bir metne dönüştürür. *Şair-i Azam'a Mektup* manzumesindeki fikir, Faik Ali'nin Hamit'e duyduğu sevgi ve saygıya göre şekillenmiştir. Esasında Faik Ali'nin bütün sanat yaşamı göz önünde bulundurulduğunda Şair-i Azam'a duyduğu derin sevginin aksettigi manzume olarak *Şair-i Azam'a Mektup* belirir.

Ele alınan söz konusu şiirde Faik Ali, düşüncesini Hamit'in kendisi hakkında söylediklerinin tam aksi yönde temellendirir. Hamit'in Viyana'daki sefaletini anlattığı *Süleyman Nazif'in Şair-i Azam'ı* adlı şiirinde Viyana'da bir darbe yediği; giydiği giysilerinin renginin solduğu, cebinde bir kuruşunun kalmadığı; başkasına ait ayakkabılarla acınacak bir halde olduğu dile getirilir. Faik Ali, kendi şiirinde Şair-i Azam'a seslenerek utandırılması gereken kişilerin devlet erkânının olduğunu açıklar. Ayrıca peygamberin hadisini hatırlar:

*Peygamber-i a'zam gibi, ey şâir-i a'zam,
Fakrın sana bir fahr* (Faik Ali 1922: 14)

Şair, Hamit'in fakirliği ile övünmesi gerektiğini asıl üzülmesi gerekenin kendisi ve diğer sorumluların olduğunu ifade eder. Yıllarca şiir ile meşgul olan Şair-i Azam'ın çalmaya, yolsuzluğa vaktinin olmadığını belirten Faik Ali, bankalardan para almaya koşan, Avrupa'nın değişik yerlerinde veya İstanbul'un meyhanelerinde bu paraları harcayanlara öfkeli. Hamit'in dürüstlüğünden ve sanat ile uğraşmasından ötürü böyle bir hale sürüklendiğini ileri sürer. Şiirin ana fikri tam olarak burada belirginleşir. Faik Ali'nin düşüncesine göre üzerindeki giysiler eskimesine, cebinde bir kuruş olmamasına rağmen Hamit bir sultandır ve kimse onun bu saltanatından edemez;

*Sen hangi kıyafette, ne mevkîde bulunsan
Sultânın evet, hem de nasıl sahib-i şevket;
Yoktur seni bir lahza bugün saltanatından
Hal' eyleyecek kuvvet ve kudret.* (Faik Ali 1922: 15).

Faik Ali yukarıda alıntılanan bölümü tam olarak Hamit'in *Süleyman Nazif'in Şair-i Azam'ı* şiirinin giriş ve son kısmına göndermede bulunarak kaleme almıştır. Hamit şiirinde şöyle der:

*Mevki Viyana,
Bir darbey-i ma'kûs ile düşümüş o yana. (...)
Züill fakrına bir zam!
Ancak biri vardır ona der: Şâir-i a'zâm. (2013: 644-645)*

Şair-i Azam'a Mektup manzumesinde yer yer umumi fikirlere rastlansa da genel olarak hususi düşünceler ağır basar. Faik Ali, Hamit'in kendisi hakkındaki düşüncesini değiştirme gayretindedir. Bu yüzden hayranlığını açıkça dile getirdiği hususi görüşlerini beyan eder. Abdülhak Hamit, yenilik taraftarı kesimler tarafından saygıyla anılsa da birçok kişi tarafından da eleştirilmiştir. En tanınan şiiri *Makber*'den dolayı bile şiddetli hücumlara maruz kalan Hamit'in Viyana'da düştüğü durumun yadırgamayan kişiler de vardır. Özellikle milletin var olma savaşını verdiği Milli Mücadele döneminde Hamit'in Viyana'ya kendisinden yaşça oldukça küçük bir kadının arkasından gitmesi bu eleştirilerin merkezinde yer alır. Faik Ali, olaya bu açıdan bakmak yerine sanat görüşü üzerinde etkili olan Hamit'i müdafaaya çalışır. Şiirdeki fikir de bu müdafaaya göre biçimlenmiştir. Şair, umumi fikirleri bile kişisel fikirlerini desteklemek gayesi ile kullanır. Söz gelimi "*Fakirlik benim iftiharımdır*" hadisini bile Şair-i Azam'ın vaziyetine göre yorumlar.

Faik Ali'nin Hamit'e olan saygısı birçok gerçeği görmemesine neden olmuştur. Esas itibarıyla Hamit sadece Meclis-i Ayan'ın kapanmasından dolayı Viyana'da büyük bir sıkıntıya girmemiştir. Hayatı dikkatlice incelendiğinde hiçbir zaman tutumlu olmamış, yüksek maaşlar almasına rağmen kazandığı parasını hep savurmuştur. Babası Hayrullah Efendi de oldukça savurgandır. İnci Enginün'ün Hamit'in bütün hayatı boyunca süren parasızlığının adeta bir aile mirası olduğunu söylemesi, bu konuya dikkat çeker (2001: 8). Faik Ali, şiirinde Hamit'in savurganlığı hakkındaki gerçeği örtetek okuyucuyu yönlendirmeye çalıştığı aşıkardır. Bu açıdan Faik Ali'yi eleştirmek doğru değildir. Çünkü edebî metin gerçeğin olduğu gibi anlatıldığı bir alan değildir.

3. Dil ve Üslup

Üslup bir sanatçının eseri vücuda getirme tarzıdır. Sanat eserinin, sanatçıya has nitelikleri üslup ile ilişkilidir. Üslup, "sanatçının hayatı boyunca edindiği tecrübe ve tavırlarla seçtiği konuyu, biçim ve içeriğin belirlediği vasıta ve yöntemler kullanarak kendisine has biçimde ördüğü kelimelerle anlatmasından doğan bir edebî değer unsuru ve ölçüsüdür" (Çoban 2004: 10). Edebiyatta üslup ifade etme biçimi olarak anlamlandırılabilir. Edebiyatçı bir konuyu anlatırken dil malzemesinden yararlandığı için ifadesi dil üzerinden gerçekleşir. Bundan ötürü edebiyatta üslup aynı zamanda dilin kullanma şekli olarak ele alınabilir.

Bir edebî metni üslup açısından incelemek aynı zamanda onun yazarının mizacı, sanat görüşü, dili kullanma şekli, sanatsal yetkinliği hakkında birtakım bilgiler elde etmemizi sağlar. Fakat üslup, her şeyden önce *ifade tarzı* olarak değerlendirilir. Şerif Aktaş'a göre edebiyatçının ifade tarzı ferdidir, kaynağını yazarın mizacından ve deneyimlerinden alır (2002: 58). Eğitim, sosyal ve kültürel çevre, kişisel zevkler, inançlar, ideolojik tercihler, etkilenmeler bir edebiyatçının üslubunu doğrudan etkileyen unsurlardır.

İlk şiirlerinden itibaren Abdülhak Hamit'in etkisine giren Faik Ali, Diyarbakırlı şair ve devlet adamı Said Paşa'nın oğlu, Süleyman Nazif'in de kardeşidir. *Edebiyat-ı Cedide* topluluğuna genç yaşında katılmış, *Fecr-i Ati* edebiyat topluluğunun bir araya gelmesine katkı sağlamış, ömrünün sonuna kadar aruza bağlı kalmış bir şairdir. Gerek kültürlü bir ailede doğması gerek iyi bir eğitim almış olması Faik Ali'nin mizacını ve üslubunu etkilemiştir. *Şair-i Azam'a Mektup* manzumesi şairin diğer şiirlerinde olduğu gibi ince ifadelerle doludur:

*Bir hutbe bu, bir hutbe-yi irşâd,
Bir seyl-i ikâz... evet ammâ, olacak mı? (Faik Ali 1922: 5)*

Şair, Hamit'in gazetelerde çıkan şiirini insanı hidayete erdiren bir hutbeye benzetir ve şiddetli bir ikaz olduğunu söyler. Soru sorarak anlatmak istediklerini açıklığa kavuşturmaya çalışan şair, ironik bir dil kullanarak ciddi bir etki bırakmaya çalışır:

*Kâriiler, eminim, diyecek: "Hep bu şikâyet
Bir nebze hakikatse de bir parça latife"
Yok, hepsi hakikat... hadi bir parça, hülâsa (Faik Ali 1922: 6)*

Devrin devlet adamlarının eleştirildiği bölümlerde şair zaman zaman istihzaya da başvurarak yaşanan çarpıklığı göz önüne serer. Şair-i Azam'ı övmeye başladığı kısımlarda ise ciddileşerek süslü bir üslupla düşüncelerini dile getirir:

*Fakrında fakat servet-i rûhiyyene bürhân;
Reşk u hased eyler sana Kârûn gibi şâhân.
En zengini sensin bu cihânın
Sultân-ı semâ pâyesinin mülk-i dehânın. (Faik Ali 1922: 13)*

Faik Ali, bu manzumede dil ve üslup açısından üstadı Hamit'i takip ettiğini gösterir. Manzumede iki yerde Hamit'tin şiirlerinden alıntı yapar. *Efkâr dalıp kaldı mı hasret, Bâlâdan nihân sesleri sâfillere ismâ' ve Hûn-ciğer olmuşsa bugün cür'a ve kuvvetin* mısraı Hamit'ten değiştirilerek alıntılanmıştır. Hamit'in şiirinde görülen romantik duyusu, Faik Ali'nin birçok şiirinde hissedilir. Buna karşın *Şair-i Azma Mektup* bir müdafaa metni olması hasebiyle zaman zaman söyleyiş keskinleşir:

*Kânûn-ı cezâ kaçkını bir kâtil ve zâlim
Bir gün gülerək millete hükm etmedi mi?
Mahkûm-ı mükerrer,
Hâ'in ve tabî'ine de hâ'if, yine şimdi
Saptıysa da vâdî-yi firâra
Kim der ki o gelmez yine birgün ser-kâra? (Faik Ali 1922: 14)*

Manzumede anlatımın akıcı olmasında şairin kafiye ve aruz ölçüsü tercihinin de etkili olduğu söylenebilir. Düzenli bir kafiye örgüsünden bahsedilmemesine karşın, mısralar dördümlü olarak ele alındığında çapraz ve sarma kafiye düzenine riayet edildiği görülür. Ayrıca şiirde uzun mısralarda *Mefûlü mefâilü mefâilü feûlün* ölçüsüne bağlı kalan şair, kısa mısralarda bu kalıbın farklı bablarını kullanmıştır.

Dil ve üslup açısından Servet-i Fünûn estetiğine uyan Faik Ali, söz konusu manzumede Servet-i Fünûn şiir estetiğini anımsatan mısralara yer vermiştir. Söz gelimi şu parçayı ele alalım:

*Tefrîk edemez hâdimi kim, hâdimi kimdir?
Heyhât!
Şâ'ir,
Kâriiler, eminim, diyecek: "Hep bu şikâyet
Bir nebze hakikatse de bir parça latife"
Yok, hepsi hakikat... hadi bir parça, hülâsa
Bir parça da olsa,
Bundan, bu kadardan bile en başta halife,
Pek şanlı reisiyle bütün meclis-i millî
Müstağrik-i âlâm ve hicâb olmalı... elbet (Faik Ali 1922: 5).*

Malum olduğu üzere Servet-i Fünûn şiirinde noktalama işaretleri ritmin sağlanmasına önemli bir katkı sağlar. Ayrıca verilmek istenen duyguyu daha iyi yansıtabilmek için noktalama işaretlerine başvurulur. Faik Ali'nin ele alınan manzumesinde de sık sık üç nota (...), ünlem (!) ve soru işareti (?) kullanılır. İfadeyi birden yarıda bırakan şair üç nokta kullanarak söylemek isteyip henüz söyleyemediği duygularını anlatmaya çalışır. Ünlem ifadeleri de sık sık öfkelenen şairin hislerini daha iyi anlatabilmek için tercih edilir. Ayrıca Servet-i Fünun şiir estetiğinde olduğu gibi bu manzumede de anjambmana başvurulmuştur.

Üslup ne kelimeler ve cümlelerden ne de sadece şekil özelliklerinden kaynaklanır. Üslup, bir bütün olarak anlatılmak istenin okuyucuya aktarılma biçimidir. Bu doğrultuda kelimeler, cümle türleri, şekilsel özellikler, söz sanatları gibi anlatıma katkı sağlayan her türden unsur yer alır. Faik Ali'nin ele alınan manzumesinde genel olarak değerlendirildiğinde ironik anlatımın yer yer ağır bastığı, keskin ifadelerle başvurulmasına rağmen ince benzetmelerin kullanıldığı bir üslubun öne çıktığı görülür.

Sonuç

Faik Ali'nin *Şair-i Azam'a Mektup* adlı manzumesi bir dönemde yaşanan olaylara dikkat çekmesi ve henüz bütün metnin Latin harflerine aktarılmaması sebebiyle incelemeye değerdir. Tanzimat Dönemi Türk şiirinin kurucu isimlerinden Abdülhak Hamit, birçok genç şairi derinden etkilemiş ve Divan şiiri geleneğinden sıyrılmalarında birçok şaire yol gösterici olmuştur. Her zaman el üstünde tutulan, hem sanatıyla hem yaşamıyla uzun yıllar gündemi meşgul eden Hamit, 1922 senesinde Viyana'da parasız kalmasında dolayı bu kez dikkatleri üzerine çeker. Milli Mücadele Dönemi olmasına rağmen TBMM'nin bile gündemine gelen Şair-i Azam hakkında Faik Ali'nin yazdığı manzum mektup, tarihi bir vesika niteliği de taşır.

Manzume Hamit'in Viyana'da düştüğü kötü durum üzerine yoğunlaşır. Faik Ali, hep hürmet gösterdiği ve sanatını örnek aldığı Şair-i Azam'ın büyük haksızlıklar yaşadığı için bu halde olduğunu dile getirdikten sonra devrin devlet adamlarının sorumsuzluğuna dikkati çeker. Bütün olanlara rağmen Hamit'in sözün sultanı olduğunu; eserlerinin Victor Hugo ve Shakespeare'in eserleri ile denk olduğunu ifade eder. Fakirliği ile iftihar etmesi gerektiğini dile getiren şair, Hamit'in hiçbir şekilde utanılacak bir durumda olamayacağını beyan eder. *Şair-i Azam'a Mektup* manzumesi Faik Ali'nin Hamit'e duyduğu hayranlığının kelimelere dökülmüş halidir. Şair bu eserinde *Servet-i Fünûn* şiir estetiğine bağlı kalan bir üslup kullanmıştır. Faik Ali üzerinde Hamit'in ne denli tesir bıraktığını anlamak için bu manzumeye dikkat edilse bile kâfidir.

Summary

Abdülhak Hamit Tarhan, who drew attention to himself by both works and his private life when he lived, one of prominent persons of Turkish literature in Tanzimat period. Hamit is most liked and followed by members of Edebiyat-ı Cedide. Although there were innovatory men of letters in Tanzimat period before him, Hamit created reactions attempting to get out of traditional poetry. So he was appreciated by some people, like he is attacked by some people throughout his life. Abdülhak Hamit Tarha was even criticized due to *Makber* that it is his the most creditable work but he didn't depart from direction of innovation in his art. Innovation desire in poetry which it was started by Şinasi and Namık Kemal rose top leven in Hamit's works. On the other hand, forming his art by his life increased reflection of his life in his art.

His poetry which its title is *Süleyman Nazif'in Şair-i Azam'ı* and its first line start to *Mevki Viyana* came into being by his life's output. 1922 is one of worst period Hamit's life which he was born in a noble family, he made friendship with great statesmen, he was appreciated and

even indulged by most. He was elected Ottoman parliamentary membership in 1914. His office in this parliament finished when the parliament closed in 4 November 1922. Hamit, who was monsieur when he was just a young man and he took advantage of monsieur suddenly fell out of work. Because of this case, he jolted with regard to both financial and spiritual. When he came to Vienna in the Truce period, he fell dawn in misery. Also, he divorced from Lady Lücyen, who is his last wife.

It was discussed about *Süleyman Nazif'in Şair-i Azam'ı* poetry, which it was attracted notice by litterateurs who love Hamid, between litterateurs. Faik Ali, who loved and followed Hamit, is one of the most sorrowful litterateurs because of his situations in Vienna. His *Şair-i Azam* poetry that it wrote in verse and published in 1923 is one of the most impressive poetry that it writes about other poet. In this verse letter, he expressed that Hamit is a great poet at any time and in any case. He criticized to statesmen of the period by remarking they were responsible for Hamit's situations. *Şair-i Azam'a Mektup* reflects to Hamit's one life period, besides it mentioned Faik Ali's loving about Hamit.

Hamit is a great poet and he has an impressive genius is Faik Ali's basic claim in this poetry. According to Faik Ali, Hamit's works are as artistic value as Shakespeare and Victor Hugo's works. He explains that why Hamit isn't miserable and he must proud of his works. Faik Ali, who respects and emulates him, wrote up *Şair-i Azam'a Mektup* poetry. In this poetry, he expresses his emotions abiding by *Servet-i Fünun* style. If you want to learn Hamit's effect on Faik, you should investigate this poetry. Also, this poetry brings light an important period Hamit's life.

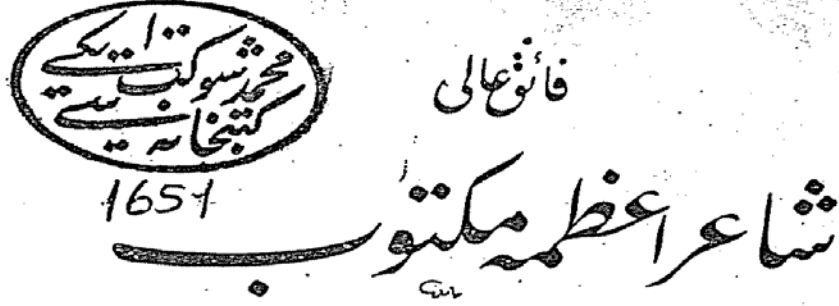
Kaynakça

- AKTAŞ, Şerif (2002), *Edebiyatta Üslup ve Problemleri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- AYVAZOĞLU, Beşir (2007), *1924 Bir Fotoğrafın Uzun Hikâyesi*, İstanbul: Kapı Yayınları.
- DEADATO, Lizet (2010), *Abdülhak Hamit'in Mektupları*, İstanbul: Erko Yayıncılık.
- ENGİNÜN, İnci (2001), *Abdülhak Hamid Tarhan*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- ENGİNÜN, İnci (2006), *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Faik Ali (Ozansoy) (1922), *Şâir-i A'zam'a Mektup*, İstanbul: Cihanbiraderler Matbaası.
- Tevfik Fikret (2000), *Dil ve Edebiyat Yazıları* (haz. İsmail Parlatır), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÇOBAN, Ahmet (2004), *Edebiyatta Üslup Üzerine*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÇİFTÇİ, Selahattin (2015), *Faik Ali Ozansoy Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri*, İstanbul: Akademi Titiz Yayınları.
- İsmail Habip (Sevük), "Unutulan Dahi", *Yeni Gün*, 3 Ocak 1923.
- KERMAN, Zeynep (1984), "Faruk Nafiz Çamlıbel'in Süleyman Nazif'e Yazdığı Mektuplar", *Türk Kültürü Dergisi*, S. 254, s. 256-369
- POSPELOV, Gennadiy (2005), *Edebiyat Bilimi* (çev. Yılmaz Onay), İstanbul: Evrensel Basım.
- Recaizade Mahmut Ekrem (2016), *Ta'lim-i Edebiyyat*, (haz. Furkan Öztürk), İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları.
- Süleyman Nazif (1922), *Tarihin Yılan Hikâyesi*, İstanbul: Cihanbiraderler Matbaası.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi (2003), *19. Asır Türk Edebiyatı*, İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- TARHAN, Abdülhak Hamit (1995), *Mektuplar 2* (haz. İnci Enginün), İstanbul: Dergâh Yayınları.

Ek:

Tarhan, Abdülhak Hamit (2013), *Bütün Şiirleri* (haz. İnci Enginün), İstanbul: Dergâh Yayınları.

Wellek, Réne-Warren, Austin (1993), *Edebiyat Teorisi* (çev. Ömer Faruk Huyugüzel), İzmir: Akademi Kitabevi.

افیرانتہ صحیحان نظومی ناسبتیہ

برنجی بیگ

صاحب و ناشری

کتابخانہ جهان صاحبی : مہران

استانبول — ابوالسعود جادہ سندہ جهان برادر لر مطبعہ سوری

۱۳۳۹ — ۴۱

Şair-i Azam'a Mektup'un Ön Kapağı.